Henry James

Desenul din covor

e book

HUMANITAS

HENRY JAMES (New York, 1843 – Londra, 1916), scriitor american naturalizat englez, și-a petrecut cea mai mare parte a vieții în Europa. Pe lângă marile sale romane, care l-au făcut să fie considerat o importantă figură a realismului, a scris numeroase nuvele, povestiri, cărți de călătorie, biografice și autobiografice, piese de teatru, critică și teorie literară. Câteva dintre temele recurente în scrierile lui sunt confruntarea dintre America inocentă și Europa ultracivilizată, evoluția societății americane a timpului său, nașterea feminismului. În stilul său elegant, s-a ocupat și de subtilitățile vieții morale; interesat de psihologia personajelor, a fost unul dintre maeștrii monologului interior. Alături de Poe și Lovecraft, e considerat un clasic al literaturii fantastice americane. Important teoretician al romanului, Henry James a explorat în mai multe opere posibilitățile „naratorului mincinos", care nu știe sau nu vrea să ne dezvăluie întregul adevăr.

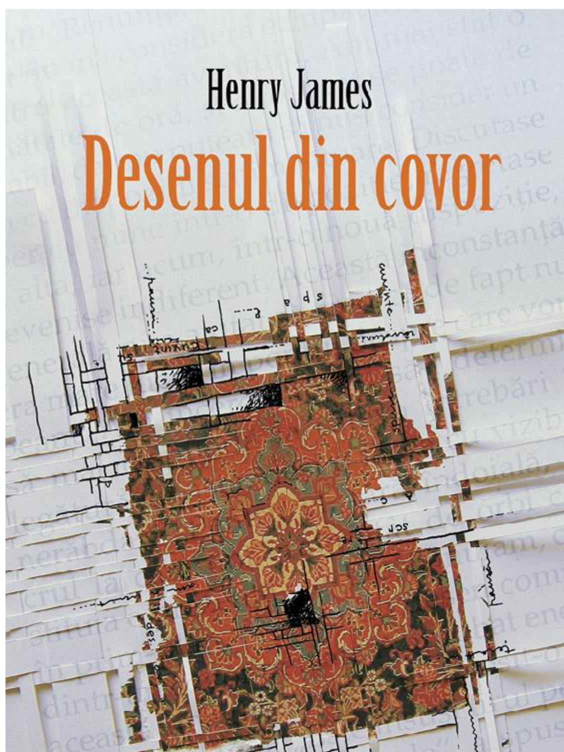
Bibliografie selectivă:

Romane: *The Europeans* (*Europenii*), 1878; *Washington Square* (*Piața Washington*), 1880; *The Portrait of a Lady* (*Portretul unei doamne*), 1881; *The Spoils of Poynton* (*Comorile din Poynton*), 1897; *The Awkward Age* (*Vârsta ingrată*), 1899; *What Maisie Knew* (*Ce știa Maisie*), 1897; *The Wings of the Dove* (*Aripile porumbiței*), 1902; *The Ambassadors* (*Ambasadorii*), 1903; *The Golden Bowl* (*Potirul de aur*), 1904.

Nuvele și povestiri: *Madame de Mauve*, 1874; *Daisy Miller,* 1878; *The Aspern Papers* (*Manuscrisele lui Jeffrey Aspern*), 1888; *The Altar of the Dead* (*Altarul morților*), 1895; *The Figure in the Carpet* (*Desenul din covor*), 1896; *The Turn of the Screw* (*O coardă prea întinsă*), 1898.

Despre traducător

LUANA SCHIDU traduce din engleză, franceză și rusă și este editor de carte. A tradus, printre altele, Vladimir Nabokov, *Vrăjitorul*; William Maxwell, *La revedere, pe mâine*; Lev Tolstoi, *Cuponul fals* (cele trei titluri au apărut în colecția „Cartea de pe noptieră“); Aleksandr Soljenițîn, *Casa Matrionei*; Jeffrey Archer, *Povestiri cu final neașteptat* și *În linie dreaptă*; Anaïs Nin, *Incest*, *Foc*, *Henry și June*; Amy Tan, *Fiica tămăduitorului de oase*; Tatiana Tolstaia, *Zâtul*; Graham Swift, *Lumina zilei*; Laura Kasischke, *Prin fața ochilor*; Jay Parini, *Ultima gară.*

Henry James
Desenul din covor

Capitolul I

Făcusem câte ceva și câștigasem câțiva bănuți – ba chiar avusesem pesemne timp să încep să mă cred mai bun decât li se părea celor care se pretindeau superiori; dar, dacă e să-mi evaluez cu strictețe parcursul (un obicei agasant, căci el nu e nicidecum lung deocamdată), socotesc că adevăratul meu punct de pornire este seara în care George Corvick a venit, cu răsuflarea tăiată, plin de îngrijorare, să-mi ceară un serviciu. Făcuse mai multe decât mine și câștigase mai mulți bănuți, deși, în opinia mea, ratase câteva ocazii de-a fi inteligent. În seara aceea însă nu am putut decât să-i declar că nu ratase nici una de-a fi bun. Am fost aproape în extaz când i-am auzit propunerea de a pregăti pentru *The Middle*, organul de presă al manifestărilor noastre intelectuale, numit astfel după momentul din săptămână în care apărea, un articol a cărui răspundere și-o asumase el și al cărui subiect, legat zdravăn cu o sfoară, l-a depus pe masa mea. M-am năpustit asupra ocaziei ce mi se ivea – adică asupra primului volum – fără să mai acord mare atenție explicațiilor date de prietenul meu pentru rugămintea pe care mi-o adresa. Ce explicație putea fi mai bună decât evidenta mea potrivire cu misiunea? Scrisesem despre Hugh Vereker, dar niciodată în *The Middle*, unde mă ocupasem în principal de doamne și de poeți minori. Acesta era noul său roman, încă neapărut, și, indiferent cât de mult sau de puțin aș fi putut face eu pentru reputația lui, era limpede din capul locului ce putea face el pentru a mea. Mai mult, dacă întotdeauna îl citeam imediat ce reușeam să pun mâna pe un exemplar, acum aveam un motiv în plus pentru a-mi dori să-l citesc: acceptasem o invitație la Bridges pentru duminica următoare și în biletul lui Lady Jane se menționa că domnul Vereker avea să fie acolo. Eram destul de tânăr ca să mă emoționeze perspectiva întâlnirii unui om cu renumele lui și destul de inocent ca să cred că voi putea, cu această ocazie, să-mi etalez cunoștințele despre cea mai „proaspătă“ scriere a lui.

Corvick, care promisese o recenzie, nu avusese timp nici măcar s-o citească; se zăpăcise cu totul ca urmare a unor vești ce îi impuneau – cum hotărâse el după un scurt moment de chibzuință – să prindă poștalionul de noapte spre Paris. Primise o telegramă de la Gwendolen Erme ca răspuns la scrisoarea în care se oferea să zboare în ajutorul ei. Ştiam deja de Gwendolen Erme; n-o văzusem niciodată, dar aveam opiniile mele, referitoare în esență la faptul că George ar fi luat-o de nevastă dacă mama ei

ar fi murit odată. Femeia părea acum aproape gata să-i facă pe plac; după o greșeală îngrozitoare legată de nu știu ce climat sau „cură“, leșinase brusc pe când se întorceau din străinătate. Fiica ei, lipsită de sprijin și alarmată, dorindu-și să ajungă cât mai repede acasă, dar ezitând din pricina riscurilor, acceptase ajutorul prietenului nostru, și nutream în taină convingerea că la vederea lui doamna Erme avea să-și revină. Convingerea lui, pe de altă parte, nu era câtuși de puțin secretă; în orice caz, era total diferită de a mea. Îmi arătase fotografia lui Gwendolen, cu observația că nu era frumușică, dar era al naibii de interesantă; la vârsta de nouăsprezece ani publicase un roman în trei volume, *În adâncuri*, pe care el îl elogiase foarte tare în *The Middle*. Acum și-a exprimat aprecierea pentru entuziasmul cu care îi primisem propunerea și a afirmat că nici periodicul în chestiune nu avea să fie mai puțin recunoscător; apoi, la urmă, cu mâna pe clanța ușii, mi-a spus:

— Bineînțeles, o să fii rezonabil, știi tu.

Văzând că eram cam descumpănit, a adăugat:

— N-o să spui vreo prostie.

— Prostie – despre Vereker! Când am spus eu altceva decât că-l consider al naibii de inteligent?

— Păi și ce, asta nu-i o prostie? Ce poate să însemne „al naibii de inteligent“? Pentru Dumnezeu, încearcă să ajungi *la el*. Să nu aibă de suferit în urma aranjamentului nostru. Ştii, dacă poți, vorbește despre el așa cum aș fi vorbit *eu* despre el.

Am fost ușor surprins.

— Vrei să spui, indiscutabil cel mai mare dintre toți și așa mai departe?

Corvick își înăbuși un oftat.

— Ei, știi, eu nu fac comparații din astea; în artă e un infantilism! Dar îmi dă o plăcere atât de rară; o senzație de… – a meditat o clipă – ceva nedefinit.

Am fost din nou surprins.

— Senzația, adică, de mai mult?

— Dragă băiete, exact asta vreau să spui *tu*!

Nici nu trântise încă ușa în urma lui și eu începusem, cu cartea în mână, să mă pregătesc s-o spun. Am petrecut cu Vereker jumătate de noapte; nici Corvick n-ar fi putut face mai mult. Era al naibii de inteligent – mi-am menținut opinia, dar nici gând să fie cel mai mare. N-am făcut însă vreo aluzie la alții; mă autoflatam că depășisem, cu această ocazie, infantilismul în artă. „E bun“, au declarat încântați cei de la ziar; iar când numărul a

apărut am simțit că acum exista o bază pe care se putea desfășura întâlnirea mea cu marele om. Asta mi-a dat încredere câteva zile – apoi încrederea s-a evaporat. Mi-l imaginasem citind articolul cu delectare, dar dacă George Corvick nu era satisfăcut, cum putea să fie Vereker? Reflectam de fapt că înflăcărarea admiratorului era uneori mai mare chiar decât apetitul scriitorului. Corvick, în orice caz, mi-a scris de la Paris pe un ton destul de posomorât. Doamna Erme își revenea, iar eu în mod evident nu reușisem să sugerez senzația pe care o avea el citindu-l pe Verecker.

Capitolul II

Efectul vizitei la Bridges a fost că am început să simt nevoia de mai multă profunzime. Hugh Vereker, așa cum l-am văzut eu acolo, era atât de lipsit de asperități, încât am roșit gândindu-mă la sărăcia imaginației mele în măruntele măsuri de precauție pe care le luasem. Era binedispus, dar nu pentru că mi-ar fi citit recenzia; de fapt, în acea duminică dimineața am fost sigur că n-o citise, deși *The Middle* apăruse de trei zile și înflorea, după cum am avut grijă să mă asigur, în grădina încremenită a periodicelor care dădeau uneia dintre măsuțele aurite din încăpere aerul unui stand de gară. Impresia pe care mi-a făcut-o mie personal a fost atât de puternică, încât mi-am dorit s-o citească, și am corectat pe furiș în acest scop ceea ce poate că lăsa de dorit în vizibilitatea jurnalului. Mă tem chiar că am urmărit rezultatul manevrei mele, dar până la prânz am urmărit în van.

Când mai târziu, în cursul plimbării noastre în grup, am ajuns pentru o jumătate de oră, poate nu fără o nouă manevră, alături de marele om, rezultatul afabilității lui a fost o dorință și mai vie din partea mea de a nu-l vedea ignorându-mi în continuare aprecierea specială față de opera lui. Nu că ar fi părut însetat de apreciere; dimpotrivă, încă nu detectasem în discursul lui nici cea mai mică urmă de frustrare – notă pentru care puțina mea experiență îmi formase deja urechea. În ultima vreme se bucurase de mai multă recunoaștere și era plăcut, cum obișnuiam noi să spunem în *The Middle*, să vedem cum asta îl făcea să iasă din rezerva lui obișnuită. Sigur, nu era popular, dar îmi ziceam că una din sursele bunei lui dispoziții era tocmai faptul că succesul lui era independent de asta. Ajunsese totuși oarecum la modă; criticii, cel puțin, se ambalaseră și încercau să țină pasul cu el. Aflaserăm în sfârșit ce inteligent era, iar el fusese nevoit să valorifice cât mai bine posibil destrămarea misterului care îl înconjura. Eram foarte tentat, mergând alături de el, să-i arăt cât de mult din acea dezvăluire era opera mea; și a fost un moment când probabil aș fi făcut-o dacă una dintre doamnele din grupul nostru, prinzând un loc lângă celălalt cot al lui, nu l-ar fi abordat într-un mod relativ egoist. A fost foarte descurajant: m-am simțit de parcă și-ar fi luat libertatea asta cu mine însumi.

Îmi stăteau pe limbă câteva fraze despre cuvântul potrivit la momentul potrivit; mai târziu însă m-am bucurat că nu am spus nimic, căci la întoarcere, când ne-am adunat pentru ceai, am remarcat-o pe Lady Jane, care nu fusese cu noi la plimbare, fluturând *The Middle* cu mâna ei lungă. Îl

răsfoise pentru propria-i plăcere; fusese încântată de ceea ce găsise și am văzut că, așa cum un defect al unui bărbat poate fi deseori o calitate pentru o femeie, ea avea să facă, practic, pentru mine ceea ce nu fusesem în stare să fac singur. „Câteva mici adevăruri drăguțe care trebuiau spuse“, am auzit-o declarând, în timp ce arunca ziarul spre un cuplu oarecum nedumerit ce ședea lângă foc. L-a înșfăcat apoi din nou când a reapărut Hugh Vereker, care după plimbarea noastră fusese sus să se schimbe.

— Ştiu că în general nu vă uitați la așa ceva, dar de data asta chiar că e cazul s-o faceți. *Nu* ați văzut? Atunci trebuie neapărat. Omul ăsta chiar a ajuns la esența dumneavoastră, la ceea ce simt *și eu* întotdeauna, știți…

Lady Jane și-a compus o privire ce intenționa în mod evident să dea o idee în legătură cu ce simțea ea întotdeauna; dar a adăugat că ea nu ar fi reușit să exprime asta. Omul din ziar o exprima într-un mod uluitor.

— Uitați-vă doar aici și aici, unde am însemnat eu, cum pune totul în lumină.

Chiar marcase pentru el cele mai strălucitoare fragmente ale prozei mele, și dacă eu eram ușor amuzat, pesemne că și Vereker ar fi putut fi la rândul său. A arătat cât de mult când Lady Jane a vrut să ne citească tuturor ceva cu voce tare. Mi-a plăcut, în orice caz, felul în care i-a zădărnicit intenția smulgând tandru ziarul din strânsoarea ei. A spus că-l va lua cu el sus și-l va citi când va urca să se schimbe pentru cină. A făcut acest lucru jumătate de oră mai târziu – l-am văzut cu el în mână când se îndrepta spre camera lui. Acela a fost momentul în care, gândindu-mă că-i fac o plăcere, i-am menționat lui Lady Jane că eu eram autorul recenziei. I-am făcut o plăcere, mi s-a părut, dar probabil nu atât de mare pe cât m-aș fi așteptat. Dacă autorul eram „doar eu“, totul era mai puțin remarcabil. Nu cumva efectul intervenției mele fusese acela de a diminua strălucirea articolului în loc de a o spori pe a mea? Doamna putea să cadă ușor dintr-o extremă în alta. Nu conta; singurul efect care mă interesa era cel pe care urma să-l aibă asupra lui Vereker acolo, lângă șemineul din camera lui.

La cină am căutat semne ale acestei impresii, am încercat să-mi închipui că văd o lucire mai veselă în ochii lui, dar, spre dezamăgirea mea, Lady Jane nu mi-a oferit nici o șansă de a mă asigura. Sperasem că va deschide triumfătoare subiectul la masă, cerând în public să știe dacă avusese ori nu dreptate. Grupul era mare – erau și oameni din afară, dar nu am văzut niciodată o masă destul de lungă pentru a o putea priva pe Lady Jane de un triumf. Tocmai reflectam că de fapt această tăblie interminabilă avea să mă

priveze *pe mine* de unul, când o musafiră care ședea lângă mine, draga de ea – era domnișoara Poyle, sora vicarului, o persoană robustă și fără forme –, a avut fericita inspirație și neobișnuitul curaj de a i se adresa lui Vereker, care stătea vizavi, dar nu chiar în fața ei, astfel încât atunci când el a răspuns amândoi erau aplecați în față. Ea s-a interesat, fără pic de rafinament, ce părere îi făcuse „panegiricul“ lui Lady Jane, pe care ea îl citise – fără să facă însă legătura cu vecinul său din dreapta; și, încordându-mi urechea să nu pierd răspunsul, l-am auzit, spre stupefacția mea, strigând vesel, cu gura plină de pâine:

— A, e bine, balivernele obișnuite!

Îi prinsesem privirea lui Vereker în timp ce vorbise, dar uimirea domnișoarei Poyle a mascat-o, din fericire, pe a mea.

— Vreți să spuneți că nu vă apreciază corect? a zis minunata femeie.

Vereker a râs, și m-am bucurat că puteam face și eu același lucru.

— E un articol încântător, ne-a aruncat el.

Domnișoara Poyle și-a împins bărbia până la mijlocul feței de masă.

— Ah, sunteți atât de adânc! a reluat ea discuția.

— Adânc ca oceanul! Nu susțin decât că autorul nu înțelege…

Dar în acel moment un platou a fost trecut peste umărul lui și a trebuit să așteptăm până s-a servit.

— Ce nu înțelege? continuă vecina mea.

— Nu înțelege nimic.

— Doamne Dumnezeule, ce stupid!

— Câtuși de puțin, a râs cu poftă Vereker. Nimeni nu înțelege.

Doamna de lângă el a început să-i spună ceva și domnișoara Poyle a revenit lângă mine.

— Nimeni nu pricepe nimic! a anunțat ea veselă.

La care am replicat că și eu avusesem de multe ori opinia asta, dar c-o luasem cumva drept o dovadă a unui ochi prea critic din partea mea. Nu i-am spus că articolul era al meu; și am observat că Lady Jane, ocupată la celălalt capăt al mesei, nu auzise vorbele lui Vereker.

L-am cam evitat după cină, căci mărturisesc că mi s-a părut grozav de înfumurat, și revelația m-a durut. Micul meu studiu precis – „balivernele obișnuite“! Faptul că admirația cuiva ar fi trebuit să aibă și vreo rezervă, două să-l irite în asemenea măsură! Îl crezusem placid, și chiar era destul de placid; această suprafață era doar sticla dură șlefuită care îi adăpostea vanitatea meschină. Eram de-a dreptul furios, și singura alinare era că, dacă

nimeni nu pricepea nimic, George Corvick era la fel de pe dinafară ca și mine. Această alinare nu a fost însă de ajuns, după ce doamnele s-au retras, pentru a mă duce așa cum se cuvine – adică fredonând, în jachetă cu picățele – în fumoar. Am plecat la culcare, destul de deprimat, dar pe coridor l-am întâlnit pe domnul Vereker, care fusese din nou sus să se schimbe și acum ieșea din camera lui. *El* fredona și avea o jachetă cu picățele, și îndată ce m-a văzut și-a dat frâu liber veseliei.

— Dragă tinere, a exclamat el, mă bucur atât de mult că pun mâna pe dumneata! Mă tem că te-am supărat fără să vreau cu ceea ce i-am spus la cină domnișoarei Poyle. Am aflat abia acum o jumătate de oră de la Lady Jane că dumneata ești autorul micului articol din *The Middle*.

Am protestat, spunând că în definitiv nu-mi rupsese nici un os; dar el m-a condus până la ușa camerei, cu mâna pe umărul meu, pipăindu-l parcă să vadă dacă era fracturat; auzind că urcasem să mă culc, mi-a cerut permisiunea să-mi treacă pragul și să-mi spună în două vorbe de ce îmi calificase astfel remarcile. Era limpede că se temea cu adevărat să nu mă fi jignit, și solicitudinea lui mi-a schimbat brusc starea de spirit. Recenzia mea ieftină s-a topit în spațiu și cele mai bune lucruri pe care le spusesem în ea au devenit destul de plate în fața strălucirii prezenței lui. Parcă-l văd și acum acolo, pe covorul meu, în lumina focului, purtând jacheta lui cu picățele, cu fața lui frumoasă, senină, strălucind de dorința de a fi îngăduitor cu tinerețea mea. Nu știu ce voise la început să spună, dar cred că evidenta mea ușurare l-a mișcat, l-a însuflețit, i-a adus pe buze cuvinte venite din adâncul ființei lui. Şi aceste cuvinte mi-au transmis imediat ceva ce, am știut mai târziu, nu mai spusese nimănui. Am recunoscut întotdeauna impulsul generos care l-a făcut să-mi vorbească; era pur și simplu remușcare pentru că umilise neintenționat un om de litere aflat într-o poziție inferioară față de el, un om de litere care, în plus, tocmai îl ridica în slăvi. Pentru a îndrepta lucrurile, mi-a vorbit exact ca unui egal, pe terenul pe care îl iubeam cel mai mult amândoi. Ora, locul, caracterul neașteptat al întâlnirii au adâncit impresia: nici un alt comportament n-ar fi putut fi atât de eficient.

Capitolul III

— Nu prea știu cum să-ți explic, a spus el, dar tocmai faptul că observațiile dumitale despre cartea mea au un dram de inteligență, tocmai agerimea dumitale excepțională mi-au produs senzația – o meteahnă mai veche de-a mea, te rog să mă crezi – sub a cărei influență de moment am folosit în conversația cu acea doamnă cuvintele care, în mod firesc, te-au deranjat. Nu citesc ce se scrie în ziare decât dacă mi se bagă sub ochi, ca în cazul acesta – de obicei, o face prietenul cel mai bun al autorului! Dar acum zece ani le citeam uneori. Îndrăznesc să spun că pe atunci erau în general mai stupide; în orice caz, întotdeauna mă izbea faptul că le scăpa mica mea poantă cu o precizie la fel de admirabilă și când mă băteau pe spate, și când mă loveau în fluierul piciorului. Ori de câte ori s-a mai întâmplat să arunc o privire asupra lor, am văzut că tot pe alături sunt – tot le scăpa, vreau să spun, în mod delicios. Şi dumitale ți-a scăpat, dragul meu, cu o siguranță unică; faptul că ești al naibii de inteligent și că articolul dumitale este al naibii de amabil nu schimbă lucrurile câtuși de puțin. Tocmai când am de-a face cu voi, tinerii în ascensiune, a râs Vereker, simt cel mai mult ce profund este eșecul meu!

Îl ascultam cu un viu interes care creștea pe măsură ce vorbea.

— *Dumneavoastră* să eșuați – Dumnezeule! Care ar putea fi atunci „mica dumneavoastră poantă“?

— Trebuie să-ți *spun*, după atâția ani și eforturi?

Era ceva în acest reproș prietenesc – exagerat în glumă – care m-a făcut să roșesc până la rădăcina părului, ca tânăr și înfocat căutător al adevărului ce eram. Sunt și acum la fel de nelămurit ca întotdeauna, dar am ajuns să mă obișnuiesc într-un fel cu obtuzitatea mea; în momentul acela însă, tonul vesel al lui Vereker m-a făcut să par în propriii mei ochi, și probabil și în ai lui, un nătâng fără seamăn. Era cât pe ce să exclam: „A, da, nu-mi spuneți: pentru onoarea mea, pentru aceea a profesiei, nu-mi spuneți!“, dar el a continuat, într-un fel care arăta că-mi ghicise gândul și avea ideile lui despre probabilitatea ca noi să ne spălăm păcatele într-o zi.

— Prin mica mea poantă înțeleg – cum să-l numesc? – motivul particular pentru care am scris majoritatea cărților mele. Oare nu există pentru orice scriitor un asemenea motiv anume, ceva ce-i justifică strădaniile – căci fără efortul de a realiza acel ceva nici n-ar mai avea rost să scrie –, însăși

pasiunea pasiunii sale, partea în care, pentru el, flacăra artei arde cel mai intens? Ei bine, *asta* e!

Am reflectat un moment – adică l-am urmărit păstrând o distanță respectuoasă, oarecum cu răsuflarea tăiată. Eram fascinat – nici nu era greu, veți spune; dar până la urmă nu intenționam să fiu prins cu garda jos.

— Descrierea dumneavoastră este, cu siguranță, frumoasă, dar nu face să se distingă foarte precis ceea ce descrieți.

— Îți promit că se va distinge dacă e să pricepi măcar un pic.

Mi-am dat seama că farmecul subiectului se revărsa pentru interlocutorul meu într-o emoție la fel de vie ca a mea.

— În orice caz, a continuat el, pot vorbi în numele meu: există o idee în scrierile mele fără de care n-aș fi mișcat un singur pai. Este cea mai bună și mai deplină intenție din toate, și aplicarea ei a fost, cred eu, un triumf al răbdării, al ingeniozității. Ar trebui să las pe altcineva să spună asta; dar tocmai despre faptul că nimeni n-o spune discutăm. Acest mic truc al meu se întinde de la o carte la alta, și tot restul joacă mai mult sau mai puțin pe suprafața lui. Ordinea, forma, textura cărților mele vor constitui poate într-o zi pentru inițiați o reprezentare completă a lui. E firesc, așadar, ca asta să caute un critic. Mie mi se pare chiar, a adăugat surâzând vizitatorul meu, că este tocmai ceea ce trebuie să găsească un critic.

Părea într-adevăr o responsabilitate.

— Îl numiți un mic truc?

— Ei, sunt modest. De fapt, este un plan superb.

— Şi susțineți că ați realizat acest plan?

— Felul în care l-am realizat este singurul motiv pentru care am o fărâmă de respect pentru mine însumi.

Am tăcut o clipă.

— Şi nu credeți că ar trebui să-l ajutați, cât de cât, pe critic?

— Să-l ajut? Ce altceva am făcut cu fiecare trăsătură de condei? Mi-am strigat intenția drept în fața lui mare și impasibilă!

Râzând din nou, Vereker mi-a pus mâna pe umăr ca să arate că nu era o aluzie la înfățișarea mea personală.

— Dar vorbiți despre cei inițiați. Trebuie, așadar, să *existe* o inițiere.

— Dar oare ce altceva e critica, pentru numele lui Dumnezeu?

Mă tem că din nou m-am înroșit; dar m-am salvat repetând că descrierii firului său conducător îi lipsea orice indiciu după care un om obișnuit recunoaște lucrurile.

— Asta numai pentru că nici nu l-ai intuit măcar, a replicat el. Dacă ai fi făcut-o, curând n-ai mai fi văzut, practic, decât elementul în discuție. Pentru mine este exact la fel de palpabil ca marmura acestui șemineu. În plus, criticul *nu este* un om obișnuit: dacă ar fi, ce-ar căuta, mă rog, în ograda vecinului? Dumneata însuți numai un om simplu nu ești, și însăși rațiunea dumitale de a fi constă în aceea că ești compus din mici demoni de subtilitate. Dacă marea mea lucrare este un secret, asta se întâmplă numai pentru că este un mare secret în ciuda ei înseși – uluitorul hazard a făcut din ea un secret. Eu nu numai că nu am luat niciodată nici o măsură de precauție pentru a o păstra secretă, dar nici n-am visat vreodată la un asemenea accident. Dacă aș fi făcut-o, n-aș fi avut de la bun început inima să continui. De fapt, am devenit conștient doar încetul cu încetul, și între timp îmi desăvârșisem opera.

— Şi acum vă cam place? am îndrăznit să-l întreb.

— Opera mea?

— Secretul. E același lucru.

— Faptul că ai ghicit asta, răspunse Vereker, este o dovadă că ești atât de inteligent cum am spus!

Remarca lui m-a încurajat să observ că l-ar durea în mod evident să fie despărțit de secretul său, și a recunoscut că acum asta constituia într-adevăr pentru el cea mai mare plăcere a vieții.

— Aproape că trăiesc numai ca să văd dacă o să fie vreodată detectat.

M-a privit cu o urmă de provocare ironică; ceva îndepărtat din privirea lui părea să stea la pândă.

— Dar nu e cazul să-mi fac griji – n-o să fie!

— Mă puneți pe jar cum n-am mai fost niciodată, am declarat; mă faceți să fiu hotărât să reușesc cu orice preț.

Apoi am întrebat:

— E un fel de mesaj ezoteric?

A făcut o mutră plouată; mi-a întins mâna ca pentru a-mi ura noapte bună.

— Ah, dragul meu, nu poate fi descris în termeni jurnalistici ieftini!

Ştiam, desigur, că avea să fie extrem de greu de mulțumit, dar discuția noastră îmi arătase cât de mult îi erau puși nervii la încercare. Eram nemulțumit – i-am reținut mâna.

— Atunci, am zis, nu voi folosi expresia în articolul în care îmi voi anunța în cele din urmă descoperirea, deși îndrăznesc să spun că-mi va fi

greu să mă descurc fără ea. Între timp însă, doar ca să grăbim această naștere dificilă, n-ați putea să oferiți un indiciu unui confrate?

Mă simțeam mult mai în largul meu.

— Întregul meu efort lucid îi oferă indiciul – fiecare pagină, rând și literă. Este la fel de concret ca o pasăre într-o colivie, o momeală într-un cârlig, o bucată de brânză într-o cursă de șoareci. Este înfipt în fiecare volum așa cum piciorul îți este înfipt în pantof. Guvernează fiecare rând, alege fiecare cuvânt, pune punctul pe fiecare i, pune fiecare virgulă.

M-am scărpinat în cap.

—E ceva din stil sau ceva din gândire? Un element al formei sau un element al senzației?

Mi-a strâns din nou mâna cu indulgență și am simțit că întrebările mele sunt grosolane și distincțiile jalnice.

— Noapte bună, dragă băiete – nu-ți bate capul cu asta. La urma urmei, când îți place un individ, îți place și gata.

— Şi o mică informație ar putea strica totul? am spus, continuând să-l rețin.

A ezitat.

— Ei bine, ai o inimă în trup. E un element al formei sau un element al senzației? Ceea ce susțin eu că nimeni nu a menționat despre opera mea este organul vieții.

— Înțeleg – este o idee *despre* viață, un fel de filozofie. Dacă n-o fi, am adăugat cu însuflețirea unui gând poate și mai fericit, un fel de joc pe care îl faceți cu stilul dumneavoastră, ceva ce căutați în limbaj. Poate că e o preferință pentru litera P! m-am aventurat eu să exclam în mod profan. Papa, pătlăgele, prune – așa ceva?

A fost destul de indulgent: a spus doar că nu nimerisem litera. Dar nu se mai amuza; mi-am dat seama că se plictisise. Mai aveam însă de aflat neapărat ceva.

— Dumneavoastră ați putea, cu tocul în mână, să-l exprimați clar – să-l numiți, să-l formulați?

— O, a oftat el aproape cu pasiune, de-aș fi, cu tocul în mână, unul dintre *voi*!

— Ar fi o mare șansă pentru dumneavoastră, firește. Dar de ce ne-ați disprețui pe noi, ceilalți, pentru că nu facem ceva ce nici dumneavoastră nu puteți să faceți?

— Nu pot? A deschis ochii. N-am făcut-o în douăzeci de volume? O fac în felul meu, a continuat el. Încearcă *dumneata* să n-o faci în felul dumitale.

— Sarcina noastră e diabolic de grea, am remarcat cu voce slabă.

— Şi a mea la fel. Fiecare ne alegem sarcina. Nu ne obligă nimic. Nu vrei să cobori să fumăm?

— Nu. Vreau să mă gândesc bine la toate astea.

— Şi o să-mi spui mâine-dimineață că mi-ai dat de capăt?

— O să văd ce pot face; noaptea e un sfetnic bun. Dar încă o vorbă, am adăugat.

Ieșiserăm din cameră – am mers iar alături de el câțiva pași pe coridor.

— Această extraordinară „intenție generală“, cum o numiți dumneavoastră – căci asta e cea mai vie descriere pe care vă pot determina s-o faceți –, este așadar, în mare, un fel de comoară îngropată?

Fața i s-a luminat.

— Da, eu așa o numesc, deși poate nu am căderea s-o fac.

— Prostii! am râs. Ştiți bine că sunteți foarte mândru de asta.

— Ei, nu aveam de gând să-ți mărturisesc, dar *este* bucuria sufletului meu!

— Adică e de o frumusețe atât de rară, atât de mare?

A mai stat puțin.

— Cel mai încântător lucru din lume!

Ne opriserăm, și la aceste cuvinte m-a părăsit; dar la capătul coridorului, în timp ce eu mă uitam după el oarecum frustrat, s-a întors și mi-a văzut fața buimăcită. Asta l-a făcut să scuture din cap și să mă atenționeze cu degetul sincer și, mi s-a părut mie, cu destulă îngrijorare:

— Renunță – renunță!

Nu era o provocare – era un sfat părintesc. Dacă aș fi avut una dintre cărțile lui la îndemână, aș fi repetat recentul meu act de credință – mi-aș fi petrecut jumătate din noapte cu el. La trei dimineața, neavând somn și amintindu-mi cât de indispensabil îi era lui Lady Jane, am luat o lumânare și m-am furișat în bibliotecă. În casă nu exista, după cât am putut să-mi dau seama, nici un singur rând scris de el.

Capitolul IV

Revenind în oraș, le-am adunat febril pe toate; le-am luat în ordine, una câte una, și le-am ridicat în lumină. A urmat o lună înnebunitoare, în cursul căreia s-au întâmplat mai multe lucruri. Unul dintre ele, ultimul, aș face bine să menționez imediat, a fost că am urmat sfatul lui Vereker: am renunțat la încercările mele ridicole. S-au dovedit a fi inutile – chiar că nu puteam pricepe nimic. La urma urmei, așa cum el însuși remarcase, îl plăcusem întotdeauna; iar acum noua mea perspectivă și preocuparea zadarnică mă făceau doar să-mi placă mai puțin. Nu numai că n-am reușit să urmăresc până la capăt o intenție generală, dar m-am trezit ratând și intențiile secundare care mă delectaseră la început. Cărțile lui și-au pierdut farmecul pe care îl exercitaseră înainte asupra mea; în exasperarea căutării mele, acum mă nemulțumeau. Erau din ce în ce mai puțin o plăcere, pe măsură ce deveneau o resursă; căci din momentul în care nu am fost în stare să urmăresc aluzia autorului, mi-am făcut, firește, un punct de onoare din a nu folosi profesional cunoașterea lor. De fapt, nu le cunoșteam câtuși de puțin – nimeni nu le cunoștea. Era umilitor, dar puteam suporta – acum nu făceau decât să mă irite. În cele din urmă au ajuns chiar să mă plictisească, și mi-am justificat confuzia – în mod pervers, recunosc – prin ideea că Vereker râsese de mine. Comoara îngropată era o glumă proastă, intenția generală, o farsă monstruoasă.

Mai important este însă că i-am povestit lui George Corvick ce mi se întâmplase și informația a avut un efect uriaș asupra lui. Se întorsese în sfârșit, dar, din păcate, se întorsese și doamna Erme și încă nu putea fi vorba despre căsătoria lui, din câte îmi puteam da seama. A fost extrem de tulburat de povestea cu care venisem de la Bridges; se potrivea perfect cu senzația pe care o avusese de la bun început că opera lui Vereker era mai complexă decât se înfățișa vederii. Când am replicat că pagina scrisă a fost inventată tocmai pentru vedere, m-a acuzat imediat că mi-era ciudă pentru că eșuasem. Relația noastră a avut dintotdeauna această plăcută lejeritate. Lucrul de care-mi pomenise Vereker era exact acela despre care el, Corvick, voise să vorbesc în recenzia mea. Când am sugerat în cele din urmă că acum, cu ajutorul pe care i-l dădusem, avea să fie fără îndoială pregătit să vorbească el însuși despre asta, a recunoscut cinstit că avea încă multe lucruri pe care trebuia să le înțeleagă înainte de a o face. Ceea ce ar fi spus el dacă ar fi recenzat noua carte era că, în mod evident, în substanța intimă a

artei autorului, *exista* ceva de înțeles. Eu nu făcusem nici măcar o aluzie în direcția asta: deloc de mirare că autorul nu fusese flatat! L-am întrebat ce credea el că voise acesta să spună în subtilitatea lui exagerată și, în mod evident înfierbântat, mi-a răspuns: „Nu e pentru vulg – nu e pentru vulg!“ Prinsese el un fir, ceva; trăgea tare, trăgea să-l scoată afară. A stors tot ce se putea de la mine cu privire la bizara mărturisire a lui Vereker și, declarându-mă cel mai norocos dintre muritori, a enumerat o jumătate de duzină de întrebări pe care și-ar fi dorit din toată inima să-mi fi dat prin cap să le pun. Pe de altă parte însă, nu voia să i se spună prea mult – i-ar fi stricat plăcerea de a vedea ce avea să urmeze. Eșecul plăcerii *mele* nu era complet în momentul întâlnirii noastre, dar îl vedeam apropiindu-se, și Corvick vedea că-l văd. În ce mă privește, mai vedeam și că unul dintre primele lucruri pe care avea să le facă era să dea fuga la Gwendolen cu povestea mea.

Chiar a doua zi după discuția cu el am fost surprins să primesc un bilet de la Hugh Vereker, care își adusese aminte de întâlnirea noastră de la Bridges dând într-o revistă peste un articol semnat de mine. „L-am citit cu mare plăcere“, îmi scria, „și mi-am amintit, influențat de el, de conversația noastră însuflețită lângă șemineul din dormitorul dumitale. Consecința acestui fapt a fost că încep să măsor îndrăzneala de a te fi încărcat cu informații pe care le vei fi găsind poate oarecum împovărătoare. Acum, că a trecut momentul, nu-mi pot închipui cum de am ajuns să fiu atât de mișcat, mult mai mult decât îmi stă în obicei. N-am mai pomenit niciodată, oricât de exaltat aș fi fost, micul meu secret, și nu voi mai vorbi niciodată despre acest mister. Am fost întâmplător cu mult mai explicit cu dumneata decât e în spiritul jocului meu, și acum mi se pare că acest joc – adică plăcerea de a-l juca – are de suferit considerabil. Pe scurt, dacă poți să-l înțelegi, nu mai are nici un haz. De fapt nu vreau să dau nimănui ceea ce voi, tinerii inteligenți, numiți un pont. Este, desigur, o grijă egoistă și îți spun asta în caz că te interesează. Dacă ești dispus să-mi faci pe plac, nu repeta cele ce ți-am dezvăluit. N-ai decât să mă consideri dement – e dreptul dumitale; dar nu spune nimănui de ce.“

Urmarea acestei epistole a fost că a doua zi dimineață, cât am îndrăznit de devreme, m-am oprit drept la ușa domnului Vereker. Locuia pe atunci într-una din casele acelea vechi și solide din Kensington Square. M-a primit imediat și de cum am intrat am văzut că nu-mi pierdusem puterea de a-l înveseli. A râs la vederea chipului meu, care fără îndoială îmi exprima tulburarea. Fusesem indiscret – aveam mari mustrări de cuget.

— Am spus cuiva, am rostit cu voce întretăiată, și sunt sigur că între timp acea persoană a spus deja altcuiva! Şi pe deasupra e o femeie!

— Persoana căreia i-ai spus?

— Nu, cealaltă. Sunt aproape sigur că el i-a spus.

— Nu are prea mare importanță pentru ea – și nici *pentru mine*! O femeie n-o să afle niciodată.

— Nu, dar o să spună în dreapta și-n stânga: o să facă exact ceea ce nu doriți.

Vereker s-a gândit o clipă, dar nu a fost atât de tulburat cum mă temusem: i se părea că, dacă răul fusese făcut, avea să-i fie învățătură de minte.

— Nu contează – nu-ți face griji.

— O să fac tot ce-mi stă în puteri, vă promit, ca discuția noastră să nu ajungă mai departe.

— Foarte bine; fă tot ce poți.

— Între timp, am continuat eu, faptul că George Corvick are acest pont ar putea duce la ceva, în ce-l privește.

— Ar fi un moment glorios.

I-am povestit despre inteligența lui Corvick, despre admirația lui, despre intensitatea interesului său pentru relatarea mea; și, fără a insista prea mult pe divergența dintre pronosticurile noastre, am menționat că prietenul meu era deja de părere că vedea mult mai departe într-o anumită privință decât majoritatea oamenilor. Era la fel de înfierbântat cum fusesem eu la Bridges. Mai mult, era îndrăgostit de tânăra doamnă: poate că ei doi împreună aveau să dezlege ceva din mister.

Vereker a părut surprins.

— Vrei să spui că urmează să se căsătorească?

— Îndrăznesc să spun că da, în cele din urmă.

— Asta ar putea să-i ajute, a admis el, dar trebuie să le dăm timp!

Am vorbit despre faptul că-mi reluasem cercetarea și i-am mărturisit dificultățile întâmpinate; la care el și-a repetat sfatul: „Renunță, renunță!“ În mod evident nu mă considera echipat intelectual pentru această aventură. Am mai stat o jumătate de oră, și a fost cât se poate de amabil, dar nu puteam să nu-l consider un om cu dispoziții schimbătoare. Discutase liber cu mine într-o dispoziție, regretase în alta, iar acum, într-o nouă dispoziție, devenise indiferent. Această inconstanță generală m-a ajutat să cred că de fapt nu era mare lucru în pontul despre care vorbeam. Am încercat totuși să-l determin să mai răspundă la câteva întrebări în legătură cu asta, deși o

făcea cu vizibilă nerăbdare. Pentru el, fără îndoială, lucrul la care noi eram atât de orbi constituia o prezență vie. Era, bănuiam, ceva în prim-plan, ceva ca un desen complex dintr-un covor persan. A aprobat energic această imagine când am folosit-o, și a folosit și el una: „Este însuși firul pe care sunt înșirate perlele mele“, a spus. Motivul acestei remarci fusese că într-adevăr nu voia să ne dea nici o fărâmă de ajutor – opacitatea noastră era, în felul ei, prea desăvârșită pentru a fi atinsă. Își făcuse obiceiul să se bazeze pe ea și, dacă era să se rupă vraja, trebuia să se rupă printr-o forță proprie. Mi-l amintesc din acea ultimă împrejurare – căci nu aveam să mai vorbesc vreodată cu el – ca pe un om cu o înclinație oarecum prudentă pentru pariuri. Mă întrebam, îndepărtându-mă, de unde își luase *el* pontul.

Capitolul V

Când i-am vorbit lui George Corvick despre avertizarea pe care o primisem, mi-a dat impresia că orice îndoială privind delicatețea lui ar fi aproape o insultă. Îi spusese imediat lui Gwendolen, dar reacția însuflețită a acesteia era ea însăși o promisiune de discreție. Problema îi absorbea acum și le oferea o preocupare prea prețioasă pentru a fi împărtășită mulțimii. Păreau să fi prins instinctiv sugestia lui Vereker despre plăcerea jocului. Orgoliul lor intelectual nu era însă atât de mare încât să-i facă indiferenți la lumina oricât de slabă pe care aș mai fi putut-o arunca asupra enigmei ce le stătea în față. Aveau de fapt un „temperament artistic“, și eram surprins de puterea colegului meu de a se entuziasma într-o chestiune de artă. Fie că o numea literatură, fie că o numea viață, era unul și-același lucru. Din ceea ce spunea mi se părea a înțelege acum că vorbea și în numele lui Gwendolen, căreia, îndată ce doamna Erme s-a simțit destul de bine ca să-i permită puțin timp liber, a ținut să mă prezinte. Îmi amintesc cum ne-am dus împreună într-o duminică din august într-o casă înghesuită din Chelsea, și invidia mea reînnoită față de Corvick pentru că avea o prietenă a cărei lumină se împletea cu a lui. Îi putea spune lucruri pe care eu nu i le-aș fi putut spune lui niciodată. De fapt, ea nu avea deloc simțul umorului și, cu felul ei drăgălaș de a-și ține capul înclinat într-o parte, era una dintre persoanele acelea pe care îți vine să le scuturi, cum se spune, dar care sunt în stare să învețe singure ungurește. Probabil conversa în maghiară cu Corvick; folosea remarcabil de puțin engleza când era vorba de prietenul lui. Corvick mi-a spus mai târziu că o îndepărtasem cu evidenta mea reticență în a le oferi detalii despre ceea ce-mi spusese Vereker. Am mărturisit că, în opinia mea, mă gândisem destul la acel indiciu: nu hotărâsem chiar că era frivol și că nu avea să ducă nicăieri? Importanța pe care i-o dădeau ei era iritantă și nu făcea decât să-mi înveninze îndoielile.

Această afirmație pare lipsită de eleganță și cred că de fapt mă simțeam umilit văzând alte persoane extrem de încântate de un experiment care mie nu-mi adusese decât amărăciune. Eu stăteam afară în frig în timp ce, lângă focul de seară, la lumina lămpii, ei își urmau vânătoarea al cărei corn îl sunasem eu însumi. Făceau ce făcusem și eu, dar mai pe-ndelete și împreună – reluau examinarea autorului de la zero. Nu era nici o grabă, Corvick spunea că aveau viitorul în față și fascinația nu putea decât să crească; urmau să-l ia pagină cu pagină, așa cum ar fi studiat un clasic, să-l

soarbă cu înghițituri mici și să aștepte ca el să fie asimilat până la capăt. Nu s-ar fi înfierbântat nicidecum atât de tare dacă n-ar fi fost îndrăgostiți: sensul ascuns al bietului Vereker le oferea ocazii nesfârșite de a-și apropia capetele tinere și de a le ține așa multă vreme. Cu toate acestea, era genul de problemă pentru care Corvick avea aptitudini speciale, scotea în relief acea răbdare critică pe care, dacă ar fi trăit, ar fi arătat-o mai evident și, e de sperat, mai cu folos. El, cel puțin, era, cum ar fi spus Vereker, un mic demon de subtilitate. La început fuseserăm în dispută, dar curând am văzut că, și fără să mișc eu un deget, pasiunea lui nebună avea și momente proaste. Se repezea pe piste false, asemenea mie – bătea din palme descoperind noi lumini și le vedea stinse de adierea paginii întoarse. Semăna leit, i-am spus, cu maniacii care îmbrățișează cine știe ce teorie nebunească despre caracterul criptic al lui Shakespeare. Mi-a replicat că, dacă Shakespeare însuși ne-ar fi spus că este criptic, el ar fi crezut pe loc. În acel caz lucrurile stăteau cu totul altfel – nu aveam decât cuvântul unor indivizi oarecare. I-am răspuns că eram stupefiat să-l văd dând o asemenea importanță fie și cuvântului domnului Vereker. A vrut să știe imediat dacă eu consideram spusele domnului Vereker o minciună. Nu eram probabil pregătit, în nefericita mea retragere, să merg atât de departe, dar am insistat că, până la proba contrarie, aveam să le consider o imaginație prea vie. N-am spus, mărturisesc – la vremea aceea nici nu prea știam –, tot ce simțeam. În adâncul sufletului meu, cum ar fi zis doamna Erme, eram stânjenit, eram în așteptare. La rădăcina tulburării mele – căci curiozitatea mea obișnuită trăia din cenușa ei – se afla senzația acută că în cele din urmă Corvick avea să ajungă probabil undeva. A insistat, în apărarea credulității sale, asupra faptului că de multă vreme, studiindu-l pe acest geniu, prinsese aluzii și indicii în legătură cu ceva nedefinit, ca niște slabe note rătăcite ale unei muzici ascunse. Tocmai în asta consta raritatea, în asta consta farmecul: se potrivea atât de bine cu ceea ce îi relatasem!

Dacă m-am întors de mai multe ori în căsuța din Chelsea, îndrăznesc să spun că a fost în aceeași măsură ca să aflu vești despre Vereker și despre mama suferindă a domnișoarei Erme. Orele petrecute acolo de Corvick se înfățișau închipuirii mele asemenea celor petrecute de un jucător de șah încovoiat într-o tăcere încruntată, cât e iarna de lungă, deasupra tablei și mutărilor sale. În timp ce-l zugrăveam în imaginație, tabloul mă reținea cu forță. De cealaltă parte a mesei se afla o formă fantomatică, silueta vagă a unui adversar cu o siguranță de sine veselă, dar ușor obosită – un adversar

care stătea sprijinit de spătarul scaunului său cu mâinile în buzunare, afișând un surâs pe fața senină și frumoasă. Aproape de Corvick, în spatele lui, se afla o fată care începuse să mi se pară palidă, obosită și chiar, devenindu-mi mai familiară, destul de frumoasă, și care se odihnea pe umărul lui și îi urmărea mutările. El lua un pion și îl ținea ezitând o clipă deasupra unuia dintre pătrățele, apoi îl punea la loc cu un lung oftat de dezamăgire. Atunci, tânăra își schimba poziția vag, dar cu stângăcie, și se uita vizavi foarte intens, foarte îndelung, foarte ciudat, la adversarul lor obscur. Îi întrebasem pe la început dacă nu i-ar ajuta să comunice mai îndeaproape cu el. Puteam cu siguranță considera că împrejurările speciale îmi dăduseră dreptul de a le face cunoștință. Corvick a replicat imediat că nu-și dorea câtuși de puțin să se apropie de altar înainte de a fi pregătit jertfa. Era de acord cu prietenul nostru atât în ce privește plăcerea, cât și onoarea vânătorii – avea să doboare animalul cu propria-i armă. Când l-am întrebat dacă domnișoara Erme era la fel de pasionată, mi-a spus, după un moment de gândire: „Nu, mi-e rușine să spun că ea ar vrea să pună o capcană. Ar da orice să-l întâlnească; zice că are nevoie de încă un indiciu. E de-a dreptul îngrozitoare în privința asta. Dar trebuie să joace cinstit – *nu-i dau voie* să-l vadă!“ a adăugat el emfatic.

M-am întrebat dacă nu se și certaseră un pic pe tema asta – o bănuială ce nu a fost alungată de felul în care el a exclamat din nou: „Este total înrobită de literatură, știi – fantastic!“

Îmi amintesc că odată îmi spusese despre ea că simte în cursive și gândește în majuscule. „Ah, după ce o să-l dovedesc“, a mai spus el, „atunci, știi, o să-i bat la ușă. La propriu – te rog să mă crezi. O să-l fac să spună cu gura lui: «Ai dreptate, băiete; de data asta ai reușit!» O să mă încununeze învingător – cu laurii criticii.“

Între timp chiar evita șansele pe care i le-ar fi oferit viața londoneză ca să-l întâlnească pe distinsul romancier; un pericol ce a dispărut însă când Vereker a părăsit Anglia pe termen nedefinit, după cum au anunțat ziarele – ducându-se în Sud pentru motive legate de sănătatea soției sale, care o ținuse pe aceasta multă vreme departe de lume. Un an – mai mult de un an – trecuse de când cu incidentul de la Bridges, dar nu-l mai văzusem. Cred că în sinea mea îmi era destul de rușine – nu voiam să-i amintesc că, deși ratasem cu desăvârșire ceea ce voise să spună, aveam din ce în ce mai mult reputația că aș fi perspicace. Acest scrupul mi-a creat mari probleme; m-a ținut departe de casa lui Lady Jane, m-a făcut chiar să refuz când, în ciuda

lipsei mele de politețe, a avut a doua oară bunătatea de a-mi da un semn, o invitație la frumoasa ei reședință. O dată am văzut-o în compania lui Vereker la un concert și am fost sigur că și ei m-au văzut, dar m-am strecurat afară fără să fiu prins. Simțeam atunci, mergând prin ploaie, că nu aș fi putut face altfel; și totuși îmi amintesc că mi-am spus că era dur, era de-a dreptul crud. Nu numai că pierdusem cărțile, dar pierdusem și omul: atât ele, cât și autorul lor erau distruse acum pentru mine. Ştiam, de asemenea, care era pierderea pe care o regretam cel mai mult. Îmi plăcea omul mai mult chiar decât îmi plăcuseră vreodată cărțile lui.

Capitolul VI

La șase luni după ce prietenul nostru părăsise Anglia, George Corvick, care trăia din scris, a semnat un contract pentru o lucrare ce necesita o absență destul de lungă și o călătorie destul de dificilă, la care m-a surprins oarecum că se înhămase. Cumnatul său devenise editorul unui mare ziar de provincie, și marele ziar de provincie, într-un acces de fantezie, concepuse ideea de a trimite „un corespondent special“ în India. Corespondenții speciali începuseră să fie la modă în „presa metropolitană“, iar ziarul în chestiune considera probabil că trecuse prea multă vreme drept o simplă rudă de la țară. Corvick nu avea mână de corespondent, știam bine, dar asta era treaba cumnatului său, iar faptul că această sarcină nu i se potrivea era pentru el exact motivul care-l determinase s-o accepte. Era pregătit să detroneze presa metropolitană; își lua precauții solemne împotriva pedanteriei, ultragia în mod splendid gustul. Nimeni nu a știut vreodată – acest principiu încălcat era numai al lui. În afară de faptul că i se decontau cheltuielile, era plătit convenabil, iar eu l-am putut ajuta să încheie un acord profitabil cu obișnuitul editor gras pentru obișnuita carte groasă. Am sugerat, firește, că dorința lui evidentă de a face niște bani nu era străină de perspectiva unei uniuni cu Gwendolen Erme. Ştiam că împotrivirea mamei ei era legată în bună măsură de lipsa lui de mijloace și abilități lucrative, dar întâmplător, ultima oară când l-am văzut și i-am pomenit ceva despre despărțirea de tânăra doamnă, a ripostat cu o vehemență care m-a surprins:

— A, dar nu sunt nicidecum logodit cu ea, știi doar!

— Nu oficial, am răspuns, pentru că mama ei nu te place. Dar am crezut întotdeauna că există o înțelegere privată.

— *A existat* una. Dar acum nu mai există.

Asta a fost tot ce a spus, în afară de ceva legat de însănătoșirea spectaculoasă a doamnei Erme – o remarcă sugerând, am presupus eu, morala că înțelegerile private nu sunt de prea mare folos dacă nu le împărtășește și doctorul. Mi-am permis să merg mai departe, insinuând că poate fata l-a îndepărtat în vreun fel. Ei bine, dacă ar fi fost gelos, de pildă, în nici un caz nu ar fi putut fi gelos pe mine. Dacă lucrurile ar fi stat astfel – dincolo de absurditatea situației – nu ar fi plecat, lăsându-ne împreună. Câtăva vreme înaintea plecării lui nici unul dintre noi nu a mai făcut vreo aluzie la comoara ascunsă, și din tăcerea lui, pe care atitudinea mea rezervată nu făcea decât s-o încurajeze, am tras o concluzie limpede. Îi

pierise curajul, înflăcărarea se stinsese la fel ca a mea – cel puțin din câte mă lăsa să-mi dau seama. Mai mult nu putea face; nu putea înfrunta triumful cu care aș fi întâmpinat o mărturisire explicită. Nu avea de ce să se teamă, bietul de el, căci între timp nu mai simțeam nici o nevoie de triumf. De fapt, consideram că dau dovadă de mărinimie nereproșându-i eșecul, căci senzația că abandonase jocul m-a făcut să fiu mai conștient ca oricând cât de mult ajunsesem să mă bazez pe el. N-o să știu niciodată dacă s-a simțit înfrânt; nimeni nu putea reuși dacă *el* nu reușea. Nu era câtuși de puțin adevărat că nu-mi mai păsa să aflu; treptat, curiozitatea nu numai că a început să mă împungă din nou, dar a devenit tortura familiară a zilelor și nopților mele. Există, fără îndoială, oameni cărora astfel de torturi nu li se par cu nimic mai firești decât desfigurările provocate de o boală; la urma urmei însă, nu știu de ce ar trebui măcar să le pomenesc în acest context. Pentru puținii oameni, anormali sau nu, legați de povestirea mea, literatura era un joc de abilități, iar abilitatea însemna curaj, curajul însemna onoare, onoarea însemna pasiune, însemna viață. Miza era de o substanță specială și ruleta noastră era mintea în mișcare, dar stăteam în jurul mesei verzi la fel de crispați ca jucătorii încruntați de la Monte Carlo. În ce-o privește pe Gwendolen Erme, cu fața ei albă și privirea fixă, era exact genul de femeie sfrijită pe care o întâlnești prin templele norocului. În absența lui Corvick, mi-am dat seama că analogia era cât se poate de pertinentă. Era extravagant, recunosc, felul în care trăia ea pentru arta condeiului. Pasiunea o mistuia în mod vizibil, și în prezența ei mă simțeam aproape apatic. Am pus din nou mâna pe *În adâncuri*: era un deșert în care ea se rătăcise, dar în care săpase o minunată groapă în nisip – o cavitate din care Corvick o trăsese în mod și mai remarcabil.

La începutul lui martie am primit o telegramă de la ea, în urma căreia m-am înființat imediat în Chelsea, unde primul lucru pe care mi l-a spus a fost:

— A aflat, a aflat!

Era atât de profund tulburată, din câte vedeam, încât cu siguranță se referea la marele subiect.

— Ideea lui Vereker?

— Intenția generală. George a telegrafiat din Bombay.

Avea misiva acolo; era emfatică, dar concisă. „Evrika. Imens.“ Asta era tot – economisise costul semnăturii. Împărtășeam emoția ei, dar eram dezamăgit.

— Nu spune ce e.

— Cum ar fi putut – într-o telegramă? O să scrie.
— Dar de unde știe?
— De unde știe că asta e? O, sunt sigură că dacă îți dai seama știi. *Vera incessu patuit dea!*[1]

1. „Şi ca zeiță s-arată prin mersu-i“ – în latină în original. Vers din Virgiliu (vezi Virgiliu, Eneida, traducere de D. Murărașu, ESPLA, București, 1956, cartea I, versul 405) (n.t.).

— Dumneata, domnișoară Erme, ești o „scumpă“ că-mi dai asemenea veste! am mers eu până la capăt în entuziasmul meu. Dar închipuie-ți, să ne găsim zeița în templul lui Vișnu! Ce ciudat că George a reușit să se ocupe din nou de asta în mijlocul unor solicitări atât de puternice și de diferite!
— Nu s-a ocupat de asta, știu; ideea însăși, părăsită nemilos vreme de șase luni, i-a sărit în față pur și simplu ca o tigroaică din junglă. Nu a luat nici o carte cu el – intenționat; de fapt, nici n-ar fi avut nevoie – știe fiecare pagină, ca și mine, pe dinafară. Toate au lucrat în el concertat și într-o zi, undeva, când nici nu se gândea, au nimerit, în toată splendida lor complexitate, în singura combinație corectă. Desenul din covor a ieșit la iveală. Ştia că așa se va arăta și acesta este adevăratul motiv – n-ai înțeles deloc, dar presupun că acum îți pot spune – pentru care a plecat și eu am fost de acord să plece. Ştiam că schimbarea poate produce asta – că diferența de gândire, de decor, va da impulsul necesar, atingerea magică. Am calculat perfect, admirabil. Elementele erau toate în mintea lui, și în zdruncinarea unei experiențe noi și intense pur și simplu au ieșit la lumină.
Ea însăși ieșise în mod evident la lumină – era literalmente luminoasă. Am bolborosit ceva despre activitatea cerebrală inconștientă, și ea a continuat:
— O să vină imediat acasă – asta o să-l aducă.
— Ca să se vadă cu Vereker, vrei să spui?
— Ca să se vadă cu Vereker – și cu *mine*. Când mă gândesc ce are să-mi spună!
Am ezitat.
— Despre India?
— Ei, prostii! Despre Vereker – despre desenul din covor.
— Dar, după cum zici, asta ne va spune cu siguranță într-o scrisoare.
A meditat ca un om care are o inspirație, și mi-am amintit cum Corvick îmi spusese cu multă vreme în urmă că avea o față interesantă.

— Poate că nu are cum să fie cuprins într-o scrisoare dacă este imens.

— Poate că nu, dacă este o imensă absurditate. Dacă a sesizat ceva ce nu poate fi cuprins într-o scrisoare, atunci n-a sesizat esența. Afirmația exactă a lui Vereker când a vorbit cu mine a fost tocmai că „desenul“ *poate* fi cuprins și într-o literă.

— Ei bine, i-am trimis lui George acum o oră două cuvinte, a zis Gwendolen.

— Ar fi indiscret din partea mea să întreb care au fost ele?

A întârziat să răspundă, dar în cele din urmă le-a rostit.

— „Îngere, scrie.“

— Bun! am exclamat. Pentru mai multă siguranță, o să-i scriu și eu același lucru.

Capitolul VII

Cuvintele mele nu au fost însă exact aceleași – am pus altceva în loc de „îngere“; și ulterior s-a dovedit că epitetul meu a fost mai potrivit, căci atunci când am avut în cele din urmă vești de la călătorul nostru a fost numai și numai pentru a fi torturați. Era magnific în triumful său, își descria descoperirea drept prodigioasă; extazul său nu făcea însă decât s-o umbrească – nu avea să dea nici un fel de amănunte până când nu-și va fi supus teoria autorității supreme. Renunțase la misiunea lui, renunțase la carte, renunțase la tot în afară de nevoia bruscă de a da fuga la Rapallo, pe țărmul genovez, unde se afla Vereker. I-am scris o scrisoare care avea să-l aștepte la Aden – îl imploram să pună capăt suspansului. Faptul că mi-a găsit scrisoarea a fost indicat de o telegramă care, ajungându-mi după zile istovitoare și în absența oricărui răspuns la depeșa laconică pe care i-o trimisesem la Bombay, era în mod evident un răspuns la ambele misive. Cele câteva cuvinte erau într-o franceză familiară, franceza zilei, pe care Corvick o folosea adesea ca să arate că nu era mărginit și pedant. Pentru unele persoane avea exact efectul opus, dar mesajul poate fi ușor parafrazat: „Ai răbdare; de-abia aștept să-ți văd fața când o să-ți spun!“ *Tellement envie de voir ta tête!* – asta trebuia să mă facă să stau liniștit. Cu siguranță nu se poate spune despre mine că am stat liniștit, căci îmi amintesc cum făceam curse la vremea aceea între căsuța din Chelsea și casa mea. Nerăbdarea noastră, a mea și a lui Gwendolen, era egală, dar tot speram că iluminarea ei va fi mai mare. Cu toții am cheltuit în timpul acestui episod o grămadă de bani – pentru niște oameni cu mijloacele noastre financiare – pe trăsuri și telegrame, și mă bazam pe faptul că aveam să primesc vești din Rapallo imediat după întâlnirea dintre descoperitor și cel descoperit. Intervalul de timp a părut o eternitate, dar într-o seară am auzit o birjă oprindu-se vijelios în fața ușii mele cu zgomotul produs de o anumită doză de nonconformism. Trăiam cu sufletul la gură, așa că m-am repezit la fereastră – mișcare ce a înfățișat privirilor mele o tânără femeie stând în picioare pe scara vehiculului și uitându-se insistent la casa mea. Când m-a văzut, a fluturat o hârtie cu un gest ce m-a făcut să cobor pe loc, gestul cu care, în melodrame, sunt fluturate batistele sau grațierile la picioarele eșafodului.

„Tocmai văzut Vereker – nimic greșit. Strâns la piept; mă ține o lună.“ Atât am citit de pe hârtia ei în timp ce birjarul rânjea de pe capră. În entuziasmul meu, l-am plătit regește, și ea, în al ei, m-a lăsat; apoi el a

plecat și noi am început să ne plimbăm și să vorbim. Vorbiserăm, numai Dumnezeu știe, destul până atunci, dar acesta era un progres fenomenal. Ne imaginam întreaga scenă de la Rapallo, unde el ar fi scris, pomenindu-mi numele, ca să ceară permisiunea să facă o vizită; adică *eu* mi-o imaginam, având mai mult material decât însoțitoarea mea, care simțeam că-mi soarbe cuvintele de pe buze când ne opream intenționat în fața unor vitrine la care nu ne uitam. Un lucru ne era limpede: dacă rămăsese pentru o mai completă comunicare, ar fi trebuit măcar să primim o scrisoare de la el care să ne ajute să-i suportăm întârzierea. Înțelegeam de ce mai stă, și totuși fiecare dintre noi își dădea seama, cred, că celălalt detesta asta. Scrisoarea a cărei iminență ne era atât de limpede a sosit; era pentru Gwendolen, și am vizitat-o la timp ca s-o scutesc de deranjul de a veni să mi-o arate. Nu mi-a citit-o pe toată, ceea ce era destul de firesc; dar mi-a repetat ce conținea în principal. Şi anume afirmația remarcabilă că, după ce se căsătoreau, avea să-i spună exact ce voia să știe.

— Abia *atunci*, când o să fiu soția lui – nu înainte, mi-a explicat ea. E totuna cu a spune – nu-i așa? – că trebuie să mă mărit cu el imediat!

Mi-a zâmbit, în timp ce eu m-am înroșit de dezamăgire, viziunea unei noi întârzieri făcându-mă să nu-mi dau seama la început cât eram de surprins. Părea mai mult decât o aluzie că avea să-mi impună și mie cine știe ce condiție plictisitoare. Deodată, în timp ce ea îmi reda alte câteva lucruri din scrisoarea lui, mi-am amintit ce-mi spusese înainte de a pleca. Îl găsise pe domnul Vereker înnebunitor de interesant și faptul că el cunoștea secretul era o adevărată beție. Comoara îngropată era toată numai aur și nestemate. Acum, că era acolo, ea părea să crească și să tot crească în fața lui; ar fi fost, în toate timpurile și în toate limbile, una dintre cele mai frumoase flori ale artei literare. Nimic, în special, odată ce ajungeai în fața ei, nu putea părea în asemenea măsură *desăvârșit*. Odată ce ieșea la lumină ieșea, era acolo, cu o splendoare ce te făcea să te rușinezi; și nu exista, decât în vulgaritatea nesfârșită a epocii, în care toată lumea era coruptă și lipsită de gust, nici cel mai mic motiv pentru care să fi fost trecută cu vederea. Era măreață, și totuși atât de simplă, era simplă, și totuși atât de măreață, și cunoașterea ei în cele din urmă era o experiență aparte. El dădea de înțeles că farmecul unei asemenea experiențe, dorința de a o sorbi, în prospețimea ei, până la ultima picătură, era ceea ce îl reținea aproape de sursă. Gwendolen, de-a dreptul radioasă în timp ce-mi reda aceste fragmente, vădea exaltarea unei perspective mai sigure decât a mea. Asta mi-a

reamintit problema căsătoriei ei și m-a făcut s-o întreb dacă prin afirmația cu care tocmai mă surprinsese voia să spună că era logodită.

— Bineînțeles că sunt! a răspuns ea. Nu știai?

Părea uluită, dar eu eram și mai uluit, căci Corvick îmi spusese exact contrariul. N-am menționat însă asta; i-am amintit doar cât de puține confidențe îmi făcuse ea, ba chiar și Corvick, și că totuși nu-mi era străină împotrivirea mamei sale. În sinea mea, eram tulburat de contradicția dintre cele două mărturisiri; dar după o vreme am simțit că de a lui Corvick mă îndoiam de fapt cel mai puțin. Asta m-a făcut să mă întreb pur și simplu dacă fata nu inventase pe loc o logodnă – cârpise una veche sau schițase în pripă una nouă – pentru a atinge satisfacția dorită. Avea probabil resurse care mie îmi lipseau, dar și-a făcut afirmația ceva mai inteligibilă adăugând repede:

— Lucrurile stăteau astfel: ne simțeam, firește, nevoiți să nu facem nimic cât trăiește mama.

— Şi acum te gândești să renunți pur și simplu la consimțământul mamei?

— Ah, să sperăm că nu se ajunge la asta!

Mă întrebam la ce s-ar putea ajunge, și ea a continuat:

— Biata de ea, poate că o să se împace cu gândul. De fapt, știi, a adăugat ea râzând, chiar *trebuie!* – o propoziție a cărei forță o recunoșteam, în numele tuturor celor implicați.

Capitolul VIII

Nu mi s-a întâmplat niciodată ceva mai vexant decât să-mi dau seama, înainte de sosirea lui Corvick în Anglia, că nu aveam să fiu acolo să-l întâmpin. M-am trezit chemat pe neașteptate în Germania de boala alarmantă a fratelui meu mai mic care, împotriva sfaturilor mele, plecase să studieze la München, e drept, cu un mare maestru, arta portretului în ulei. Ruda apropiată care îi oferise o alocație amenințase să se retragă dacă, sub pretexte amăgitoare, ar fi preferat Parisul – Parisul fiind cumva, pentru o mătușă din Cheltenham, școala răului, abisul. Am deplâns acestă prejudecată la vremea aceea, și profunda ei nocivitate se putea vedea acum – mai întâi în faptul că nu-l scutise pe bietul băiat, care era inteligent, fragil și nesăbuit, de congestie pulmonară, și în al doilea rând în ruperea prelungită de Londra la care acest eveniment mă condamna. Mă tem că ceea ce a primat în mintea mea vreme de multe săptămâni neliniștite a fost sentimentul că dacă am fi fost măcar la Paris aș fi putut da o fugă să-l văd pe Corvick. Acest lucru era de fapt exclus din toate punctele de vedere: fratele meu, a cărui convalescență ne dădea amândurora multe de făcut, a fost bolnav trei luni, în timpul cărora nu l-am părăsit nici o clipă și la capătul cărora am fost nevoiți să înfruntăm interdicția categorică de a ne întoarce în Anglia. Argumentul climei s-a impus, și el nu era în stare să-l urmeze singur. L-am dus la Meran și am petrecut vara cu el acolo, încercând să-i arăt prin puterea exemplului cum să se reapuce de lucru și nutrind o furie de alt tip pe care mă străduiam să *nu* i-o arăt.

Întreaga afacere s-a dovedit prima dintr-o serie de întâmplări atât de bizar înlănțuite, încât luate împreună – și așa a trebuit să le iau – formează cea mai bună ilustrare pe care mi-o pot aminti a felului în care soarta se joacă uneori cu aviditatea omului, fără îndoială pentru binele sufletului său. Aceste incidente au avut cu siguranță semnificații mai vaste decât consecința relativ meschină cu care ne confruntăm aici – deși cred că această consecință este și un lucru despre care trebuie să vorbesc cu oarecare respect. Mai ales într-o astfel de lumină mărturisesc, în orice caz, că mi se înfățișează acum rodul urât al exilului meu. Într-adevăr, chiar de la început, spiritul în care aviditatea mea, cum am numit-o, m-a făcut să privesc această perioadă nu a fost câtuși de puțin ameliorat de faptul că înainte de a se întoarce de la Rapallo George Corvick mi s-a adresat într-un fel care m-a deranjat. Scrisoarea lui nu avea nimic din tonul liniștitor pe

care acum sunt nevoit să afirm că își dorise să i-l dea, și derularea evenimentelor n-a fost de natură să compenseze ceea ce-i lipsea. Începuse pe loc, pentru o revistă trimestrială, o ultimă mare analiză a scrierilor lui Vereker, și acest studiu exhaustiv, singurul care ar fi contat, care ar fi existat, avea să arunce o nouă lumină, să rostească – o, atât de calm! – adevărul neînchipuit. Avea, cu alte cuvinte, să urmărească desenul din covor în fiecare curbă a sa, să-l reproducă în fiecare nuanță. Rezultatul, după spusele prietenului meu, avea să fie cel mai mare portret literar zugrăvit vreodată, și nu-mi cerea decât să fiu atât de bun să nu-l deranjez cu întrebări până când nu avea să-mi înfățișeze capodopera sa. Mi-a făcut onoarea de a declara că, în afară de marele model însuși, în înaltul indiferenței sale, eu eram *connaisseur*-ul pentru care lucra în primul rând. Trebuia, așadar, să fiu băiat bun și să nu încerc să trag cu ochiul după cortină înainte ca spectacolul să fie gata: aveam să-l savurez și mai mult dacă stăteam foarte liniștit.

Am făcut tot ce-am putut ca să stau foarte liniștit, dar n-am reușit să-mi împiedic o tresărire văzând în *The Times*, când mă aflam deja la München de vreo câteva săptămâni și înainte, din câte știam, ca George Corvick să fi ajuns la Londra, anunțul morții fulgerătoare a bietei doamne Erme. Imediat i-am scris lui Gwendolen, cerându-i amănunte, și ea mi-a răspuns că mama ei cedase în urma unui atac de cord ce amenința de mult. N-a menționat, dar mi-am permis să citesc printre rânduri, că în ce privea căsătoria, precum și nerăbdarea ei, care era la fel de mare ca a mea, aceasta era o soluție mai rapidă decât ar fi putut spera și mai radicală decât a aștepta ca bătrâna doamnă să se împace cu gândul. Recunosc cinstit că la momentul acela – căci am avut vești de la ea în mod repetat – citeam lucruri interesante printre rândurile lui Gwendolen, și unele și mai extraordinare în tăcerile ei. Astfel, cu tocul în mână, retrăiesc totul, și îmi amintesc senzația stranie de a fi fost, luni de zile, în ciuda mea, un fel de spectator constrâns. Toată viața mi se refugiase în ochi, pe care procesiunea de evenimente părea să-și fi propus cu tot dinadinsul să-i țină larg deschiși. Erau zile când mă gândeam să-i scriu lui Hugh Vereker și să mă las pur și simplu la mila lui. Dar în adâncul ființei mele simțeam că nu căzusem atât de jos – în afară de asta, m-ar fi trimis, pe bună dreptate, să-mi văd de treburile mele. Moartea doamnei Erme l-a adus imediat acasă pe Corvick, și în nici o lună era unit „foarte calm“ – la fel de calm, mi s-a părut mie, cum intenționa să-și dezvăluie descoperirea în articolul său – cu tânăra femeie pe care o iubise și

o părăsise. Folosesc acest din urmă termen, în paranteză fie spus, pentru că ulterior am fost tot mai sigur că în momentul în care a plecat în India, în momentul marii lui vești din Bombay, nu existase nici un fel de angajament concret între ei. Nu existase nici unul în momentul în care ea îmi afirma exact contrariul. Pe de altă parte, cu siguranță el se logodise în ziua în care se întorsese. Fericita pereche a plecat în luna de miere la Torquay și acolo, într-un moment de nesăbuință, bietul Corvick a hotărât să-și ducă tânăra mireasă la o plimbare cu docarul. Nu se pricepea deloc la așa ceva: îmi era clar de mult, de când făcuserăm împreună o mică plimbare de acest fel. Şi-a luat însoțitoarea într-un docar să dea o raită pe dealurile din Devonshire, și pe o pantă și-a oprit calul – care, e drept, o luase la galop – cu atâta violență, încât ocupanții vehiculului au fost aruncați înainte și el a căzut îngrozitor în cap. A fost ucis pe loc; Gwendolen a scăpat neatinsă.

Trec repede peste această tragedie cumplită care a fost pierderea celui mai bun prieten al meu și închei mica istorisire a răbdării și suferinței mele cu mărturisirea sinceră că am întrebat-o pe doamna Corvick, într-un post-scriptum chiar la prima scrisoare pe care i-am trimis-o după aflarea oribilei vești, dacă soțul ei își terminase cumva marele articol despre Vereker. Răspunsul ei a fost la fel de prompt ca întrebarea mea: articolul, care abia fusese început, nu era decât o schiță înduioșătoare. Mi-a explicat că prietenul nostru, în străinătate, abia se apucase de el când fusese întrerupt de moartea mamei ei și că apoi, la întoarcere, fusese împiedicat să lucreze de treburile acaparante ce au apărut în urma acestei nenorociri. Nu existau decât paginile de introducere; erau izbitoare, erau promițătoare, dar nu dezvăluiau idolul. Această mare agerime intelectuală era menită în mod evident să construiască punctul culminant. Nu mi-a spus nimic mai mult, nimic care să mă lumineze în privința a cât ajunsese să afle ea însăși – scop în care mi-o imaginasem acționând prodigios. Asta voiam să știu mai presus de toate: *ea* văzuse idolul dezvăluit? Existase o ceremonie privată pentru un public palpitând format dintr-o singură persoană? Pentru ce altceva decât această ceremonie avusese loc nunta? Nu-mi plăcea s-o presez, deși, când mă gândeam la câte se spuseseră între noi pe tema absenței lui Corvick, reticența ei mă surprindea. Așadar, abia mult mai târziu, de la Meran, am riscat s-o abordez din nou, am riscat cu oarecare nerăbdare, căci ea continua să nu-mi spună nimic. „Ai auzit în acele câteva zile de binecuvântată fericire“, i-am scris, „ce ne doream atât de mult să auzim?“ Am spus „ne

doream“ ca o aluzie fină, și ea mi-a arătat că putea înțelege o aluzie fină; „Am auzit totul“, mi-a răspuns, „și am de gând să țin pentru mine“.

Capitolul IX

Era imposibil să nu fiu cuprins de cea mai profundă compasiune față de ea, și la întoarcerea în Anglia i-am arătat toată bunătatea de care eram capabil. Moartea mamei sale o lăsase cu mijloace de trai suficiente, și se mutase într-un cartier mai convenabil. Dar pierderea suferită fusese imensă și era o crudă încercare; nu mi-ar fi trecut niciodată prin minte să presupun că ar fi putut ajunge să considere posesia unui indiciu tehnic, a unei experiențe literare, drept o contrapondere la durerea ei. E ciudat însă cum n-am putut să nu cred, după ce am văzut-o de câteva ori, că zăresc o urmă a acestei bizarerii. Mă grăbesc să adaug că fuseseră și alte lucruri pe care nu putusem să nu le cred sau măcar să mi le imaginez; și cum n-am simțit niciodată că aceste lucruri mi-ar fi clare până la capăt, până una-alta acord amintirii ei prezumția de nevinovăție. Lovită de soartă, solitară, pe deplin realizată, iar acum, în doliul ei profund, în grația ei maturizată și tristețea resemnată, cu un incontestabil farmec, apărea ca ducând o viață de o demnitate și frumusețe unice. Găsisem la început un mod de a mă convinge că aveam să înfrâng curând rezerva formulată, în săptămâna de după catastrofă, ca răspuns la o cerere care eram conștient că îi putea părea inoportună. Firește că această rezervă m-a șocat – firește că mă descumpănea cu cât mă gândeam mai mult la ea și în ciuda faptului că încercam s-o explic (cu succes, în unele momente) prin existența unor sentimente exaltate, a unor scrupule superstițioase, a unei loialități desăvârșite. Firește că sporea totodată imens secretul lui Vereker, în contextul în care misterul era deja atât de prețios. Aș putea chiar mărturisi în mod abject că atitudinea neașteptată a doamnei Corvick a fost gestul ultim ce avea să fixeze ideea mea nefericită, s-o transforme într-o obsesie de care sunt etern conștient.

Dar asta n-a făcut decât să mă ajute să fiu mai iscusit, să fiu abil, să las să mai treacă o vreme înainte de a-mi reînnoi cererea. Între timp, au fost o grămadă de speculații, și una dintre ele m-a absorbit profund. Corvick nu-și destăinuise informațiile tinerei lui prietene înainte de a fi înlăturat ultima barieră a intimității dintre ei – abia după aceea pusese capăt misterului. Intenționa oare Gwendolen, influențată de el, să-l dezvăluie la rândul ei numai pe baza repetării unei astfel de relații? Era desenul din covor detectabil sau descriptibil numai pentru soți și soții – pentru iubiri unite în mod suprem? Mi-am amintit, amăgindu-mă, că în Kensington Square, când

am pomenit că George Corvick i-ar fi mărturisit secretul fetei pe care o iubea, lui Vereker îi scăpase o vorbă ce confirma această posibilitate. Poate că nu era cine știe ce, dar era destul ca să mă facă să mă întreb dacă aveam să fiu nevoit să mă căsătoresc cu doamna Corvick ca să obțin ce voiam. Eram oare pregătit să-i ofer acest preț pentru binecuvântarea a ceea ce știa? Să nu mă mai gândesc, că-mi ies din minte!* – cel puțin așa-mi ziceam în orele de rătăcire. Vedeam între timp torța pe care ea refuza s-o treacă mai departe arzând în continuare în memoria ei – revărsând prin ochii ei o lumină ce strălucea în casa-i singuratică. După șase luni îmi era absolut clar ce compensații găsea ea în această caldă prezență. Vorbiserăm de nenumărate ori despre omul care ne prilejuise întâlnirea – despre talentul lui, firea lui, farmecul lui personal, despre cariera lui sigură, despre destinul tragic și chiar despre scopul lui clar în acel mare studiu care ar fi constituit un portret literar suprem, un fel de Van Dyck sau Velázquez în critică. Îmi transmisese de nenumărate ori că buzele îi erau pecetluite de încăpățânarea ei, de evlavia ei, că nu avea să rupă niciodată tăcerea din moment ce „persoanei potrivite“, cum spunea ea, nu-i fusese dat s-o rupă. Cu toate acestea, în cele din urmă ceasul a sosit. Într-o seară, când stătusem cu ea mai mult decât de obicei, i-am pus ferm mâna pe braț.

— Ei bine, *ce* este?

Mă aștepta și era pregătită. A clătinat din cap încet, îndelung, îndurătoare doar prin tăcere. Însă această îndurare nu a împiedicat-o să-mi arunce cel mai mare, mai puternic și mai rece „niciodată!“ pe care fusesem nevoit până atunci, într-o viață ce cunoscuse refuzuri, să-l primesc direct în față. L-am primit și am fost conștient de faptul că această lovitură cruntă îmi adusese lacrimi în ochi. Așa că am mai stat o vreme uitându-ne unul la altul; după aceea m-am ridicat încet, întrebându-mă dacă avea să mă accepte într-o zi; dar nu asta am rostit. Am spus, în timp ce-mi îndreptam pălăria:

— Atunci știu ce să cred. Nu e nimic!

O milă distantă și disprețuitoare pentru mine s-a adunat în zâmbetul ei slab; apoi a spus, cu un glas pe care îl aud și acum:

— E *viața* mea!

Pe când mă aflam în ușă, a adăugat:

— L-ai insultat!

— Pe Vereker, vrei să spui?

— Pe Cel Mort, vreau să spun!

Când am ieșit în stradă am recunoscut justețea acuzației sale. Da, era viața ei – recunoșteam și asta; dar viața ei a lăsat totuși loc, cu timpul, altor interese. La un an și jumătate după moartea lui Corvick și-a publicat într-un singur volum cel de-al doilea roman, *Înrobiți*, asupra căruia m-am năpustit în speranța că voi găsi vreun ecou revelator sau vreo privire indiscretă. Nu am găsit decât o carte mult mai bună decât încercarea ei de tinerețe, reflectând, gândeam eu, anturajul superior în care se afla. Ca țesătură suportabil de complexă era un covor cu un desen al său; dar desenul nu era cel pe care îl căutam. Trimițând o recenzie la *The Middle* am fost surprins să aflu de la ei că exista deja una sub tipar. Când a apărut ziarul, am atribuit fără nici o ezitare acel articol, pe care îl consideram exagerat în mod vulgar, lui Drayton Deane, care pe vremuri fusese oarecum prieten cu Corvick, dar care abia de câteva săptămâni făcuse cunoștință cu văduva acestuia. Eu avusesem un exemplar încă în manuscris al cărții, dar era evident că Deane primise unul și mai devreme. Îi lipsea însă mâna ușoară cu care Corvick înfrumusețase lucrurile – el așternea poleiala în pete.

Capitolul X

Şase luni mai târziu a apărut *Dreptul de trecere*, ultima ocazie pe care o mai aveam, deși nu știam pe atunci, de a ne spăla păcatele. Scrisă în întregime în timpul șederii în străinătate a lui Vereker, cartea fusese anunțată, într-o sută de paragrafe, prin inepțiile obișnuite. Am dus-o – un exemplar cât se poate de proaspăt, mă autoflatam eu de data asta – direct la doamna Corvick. Era singurul mod în care voiam s-o folosesc; lăsasem inevitabilele onoruri în *The Middle* unei minți mai ingenioase și unui temperament mai puțin iritat.

— Dar o am deja, mi-a spus Gwendolen. Drayton Deane a fost atât de bun să mi-o aducă ieri, și tocmai am terminat-o.

— Ieri? Cum de-a găsit-o atât de repede?

— El găsește totul atât de repede! O s-o recenzeze în *The Middle*.

— El – Drayton Deane – să-l recenzeze pe Vereker?

Nu-mi puteam crede urechilor.

— De ce nu? O ignoranță este la fel de bună ca oricare alta.

M-am crispat, dar am spus prompt:

— Ar trebui să-l recenzezi chiar dumneata!

— Eu nu recenzez, a râs ea, eu sunt recenzată!

Chiar atunci s-a deschis ușa.

— A, da, iată-l pe recenzentul dumitale!

Drayton Deane, cu picioarele lui lungi și fruntea lui înaltă, se afla acolo: venise să vadă ce credea ea despre *Dreptul de trecere* și să-i aducă o veste extrem de relevantă. Tocmai apăruseră ziarele de seară, cu o știre scurtă despre autorul acelei lucrări, care era bolnav de câteva zile de malarie, la Roma. La început nu păruse ceva grav, dar boala luase, în urma unor complicații, o întorsătură ce putea stârni neliniște. Ce-i drept, neliniștea începuse să se simtă în ultima oră.

M-a izbit, în prezența acelor vești, detașarea fundamentală pe care îngrijorarea afișată de doamna Corvick nu reușea s-o ascundă: îmi dădea măsura independenței ei absolute. Această independență se baza pe cunoaștere, cunoaștere pe care nimic n-o mai putea distruge acum și nimic n-o mai putea schimba. Desenul din covor putea căpăta câteva tușe în plus, dar fraza fusese practic scrisă. Scriitorul putea coborî în mormânt: ea era persoana pentru care – ca și cum ar fi fost moștenitorul privilegiat – continuarea existenței lui era cel mai puțin necesară. Acest lucru mi-a

reamintit că observasem la un moment dat – după moartea lui Corvick – scăderea dorinței ei de a-l întâlni față în față. Obținuse ceea ce dorise și fără asta. Fusesem sigur că dacă n-ar fi obținut ce urmărise nu s-ar fi dat în lături să-l examineze personal prin acele reflecții superioare mai ușor de conceput din partea unui bărbat decât a unei femei, care în cazul meu fuseseră o piedică. Asta nu înseamnă, mă grăbesc să adaug, că sentimentele mele n-ar fi fost și ele destul de ambigue, în ciuda acestei comparații răutăcioase. La gândul că Vereker murea poate chiar în acel moment, m-a cuprins un val de panică – o revelație dureroasă a cât de aberant depindeam încă de el. Delicatețea – faptul că mă lăsasem stăpânit de ea era singura mea consolare – pusese Alpii și Apeninii între noi, dar sentimentul ocaziei ce se pierdea îmi sugera că aș fi putut măcar, în disperarea mea, să mă fi dus la el. Desigur că n-aș fi făcut așa ceva. Am mai stat cinci minute, timp în care prietenii mei au vorbit despre noua carte, și când Drayton Deane mi-a cerut părerea despre ea am răspuns, ridicându-mă, că îl detestam pe Hugh Vereker și pur și simplu nu-l puteam citi. Am plecat cu certitudinea absolută că îndată ce ușa avea să se închidă în urma mea Deane avea să mă eticheteze drept îngrozitor de superficial. *Asta*, cel puțin, gazda lui nu avea s-o contrazică.

Voi spune în continuare, mai pe scurt, povestea noastră extrem de bizară. Trei săptămâni mai târziu a sosit vestea morții lui Vereker, iar în mai puțin de un an aceea a morții soției sale. N-o văzusem niciodată pe biata femeie, dar aveam teoria vană că, dacă i-ar fi supraviețuit suficient de mult ca să devină decent disponibilă, aș fi putut-o aborda cu licărirea slabă a speranței mele. Ştia oare și, dacă știa, ar fi vorbit? Era de presupus că nu ar fi avut nimic de spus, și nu dintr-un singur motiv; dar acum, că devenise inaccesibilă, am simțit că soarta mea era, într-adevăr, renunțarea. Eram închis pe veci în obsesia mea – temnicerii mei plecaseră luând cu ei cheia. Îmi amintesc la fel de vag ca un prizonier într-o temniță intervalul care s-a scurs până când doamna Corvick a devenit soția lui Drayton Deane. Întrezărisem, printre gratiile mele, acest sfârșit al poveștii, deși nu a fost o grabă indecentă și prietenia noastră se cam stinsese. Erau amândoi atât de „al naibii de intelectuali“ încât le păreau tuturor o pereche potrivită, dar eu măsuram mai bine ca oricine tezaurul de cunoaștere cu care avea să contribuie mireasa la această uniune. Niciodată, într-o căsătorie în cercuri literare – așa au descris ziarele alianța –, nu fusese atât de curajos înzestrată o femeie. Am început, cu promptitudinea cuvenită, să caut rodul acestei

întâmplări – rod ale cărui simptome prevestitoare ar fi fost cât se poate de vizibile la soț. Luând ca de la sine înțeleasă splendoarea cadoului de nuntă al celeilalte părți, mă așteptam să se manifeste pe măsura posibilităților lui sporite. Ştiam ce posibilități avea – articolul lui despre *Dreptul de trecere* le ilustrase exact. Cum se afla acum exact în poziția în care, și mai exact încă, eu nu eram, am așteptat lună după lună, în periodicele probabile, mesajul important pe care bietul Corvick nu-l mai putuse transmite și a cărui responsabilitate cădea acum pe umerii succesorului său. Văduva și soția avea să rupă prin reaprinderea vetrei tăcerea pe care doar o văduvă și o soție o putea rupe, și Deane avea să fie la fel de înflăcărat de această cunoaștere cum fuseseră, la vremea lor, și Corvick, și Gwendolen. Ei bine, a fost, fără îndoială, înflăcărat, dar după toate aparențele focul nu avea să devină o vâlvătaie publică. Cercetam în zadar periodicele: Drayton Deane le umplea cu pagini exuberante, dar se abținea să dea la iveală pagina pe care o căutam cel mai febril. A scris despre o mie de subiecte, dar niciodată despre subiectul lui Vereker. Specialitatea lui era să spună adevăruri care fie „băgau în sperieți“, cum zicea el, pe alți oameni, fie erau ignorate, dar nu a spus niciodată singurul adevăr care mi se părea mie la vremea aceea că are importanță. Întâlneam cuplul în cercurile literare despre care vorbeau ziarele: dădusem destul de mult de înțeles că eram cu toții făcuți să ne învârtim numai în astfel de cercuri. Gwendolen le era dedicată mai mult ca oricând prin publicarea celui de-al treilea roman al ei, și eu însumi fusesem clasat definitiv pentru că exprimasem opinia că această lucrare era inferioară celei care o precedase. Era oare mai proastă pentru că avusese o companie mai proastă? Dacă secretul ei era, așa cum îmi spusese, viața ei – fapt ce se putea distinge în înflorirea ei continuă, în aerul de privilegiu conștient care, corectat inteligent prin mici acte de bunăvoință, conferea distincție înfățișării ei –, el nu avea totuși o influență directă asupra operei ei. Asta – totul, de fapt – nu reușea decât să te facă să tânjești și mai mult după el; nu reușea decât să-l învăluie într-un mister mai fin și mai subtil.

Capitolul XI

Soțul ei era, așadar, cel de la care nu-mi puteam dezlipi ochii: atâta îl asaltam, încât ar fi putut fi stânjenit. Am mers chiar până acolo încât să-l provoc la o discuție. Nu știa cumva, nu aflase cumva? – asta era întrebarea ce-mi zumzăia în minte. Sigur că știa; altfel nu mi-ar fi întors privirea atât de straniu. Soția lui îi spusese ce voiam și el fusese prietenește amuzat de neputința mea. Nu a râs – el nu râdea de oameni: metoda lui era să opună iritării mele, ca să mă expun ca un ageamiu, un vid conversațional la fel de vast ca fruntea lui mare și goală. Întotdeauna părăseam cu o convingere fermă acele spații nepopulate, ce păreau să se completeze unele pe altele geografic și să simbolizeze împreună lipsa de voce, lipsa de formă a lui Drayton Deane. Pur și simplu nu deținea arta de a folosi ceea ce știa; era literalmente incompetent să preia sarcina de unde o lăsase Corvick. Am mers chiar mai departe – a fost singura străfulgerare de fericire pe care am avut-o. Am hotărât că această sarcină nu-l atrăgea. Nu-l interesa, nu-i păsa. Da, mă consola oarecum să-l cred prea stupid ca să se bucure de lucrul de care eu aveam nevoie. Era tot atât de stupid după, cum fusese și înainte, și asta sporea în ochii mei strălucirea aurei care înconjura misterul. Trebuia să-mi amintesc însă că era posibil ca soția lui să-i fi impus condițiile și pretențiile ei. Trebuia, mai presus de orice, să-mi reamintesc că odată cu moartea lui Vereker principalul stimul dispăruse. Putea fi încă onorat prin ceea ce s-ar fi spus despre el – dar nu mai putea da verdicte. Cine altcineva în afară de el ar fi avut autoritatea s-o facă?

Cuplul a avut doi copii, dar cel de-al doilea a costat-o viața pe mama lui. După această lovitură mi s-a părut că văd încă o șansă palidă. M-am repezit să profit în gând, dar am așteptat o vreme din politețe, și în cele din urmă ocazia mi s-a ivit într-un mod care mă răsplătea. Soția lui murise de un an când l-am întâlnit pe Drayton Deane în fumoarul micului club ai cărui membri eram amândoi, dar unde nu-l mai văzusem de luni de zile – poate pentru că intram rar acolo. Încăperea era goală și ocazia, propice. I-am acordat în mod deliberat, ca să închei cu această chestiune o dată pentru totdeauna, avantajul pe care mi se părea că-l căuta de mult.

— Ca mai veche cunoștință a soției dumitale decât ai fost dumneata însuți, am început eu, trebuie să-mi dai voie să-ți spun ceva ce mă preocupă. Aș fi foarte bucuros să îndeplinesc orice condiții ai considera de cuviință să impui pentru informația pe care ea trebuie s-o fi avut de la George Corvick

– informația pe care bietul de el a primit-o, într-unul din ceasurile cele mai fericite ale vieții lui, direct de la Hugh Vereker.

M-a privit ca un bust frenologic nedeslușit.

— Informația…?

— Secretul lui Vereker, dragul meu – intenția generală a cărților sale: firul pe care sunt înșirate perlele lui, comoara îngropată, desenul din covor.

A început să se înroșească – îi ieșeau parcă la iveală cifrele de pe diferitele secțiuni ale bustului.

— Cărțile lui Vereker au avut o intenție generală?

L-am privit și eu uluit la rândul meu.

— Doar nu vrei să spui că nu știi? Mi-am zis pentru o clipă că încerca să se joace cu mine. Doamna Deane știa, o aflase, cum îți spun, direct de la Corvick, care, după cercetări nesfârșite și spre încântarea lui Vereker, a găsit însăși intrarea în peșteră. *Unde* este intrarea? I-a spus după ce s-au căsătorit – și i-a spus numai persoanei care, când circumstanțele au fost reproduse, trebuie să-ți fi spus dumitale. M-am înșelat considerând că ți-a încredințat, ca unul dintre cele mai înalte privilegii ale relației în care te aflai cu ea, cunoașterea a cărei singură depozitară era după moartea lui Corvick? Tot ce știu este că această cunoaștere este infinit prețioasă, și ceea ce vreau să înțelegi este că dacă dumneata, la rândul dumitale, mi-o vei încredința mie, îmi vei face un bine pentru care-ți voi fi veșnic recunoscător.

Se înroșise foarte tare; îndrăznesc să spun că începuse să creadă că-mi pierdusem mințile. Mă urmărea puțin câte puțin; eu îl priveam, la rândul meu, tot mai surprins. Apoi a vorbit.

— Nu știu la ce te referi.

Nu juca teatru – era absurdul adevăr.

— *Nu* ți-a spus…?

— Nimic despre Hugh Vereker.

Eram stupefiat; se învârtea încăperea cu mine. Fusese prea bun chiar și pentru asta!

— Pe cuvântul dumitale de onoare?

— Pe cuvântul meu de onoare. Ce naiba se întâmplă cu dumneata? a mormăit el.

— Sunt uluit – sunt dezamăgit. Voiam să scot secretul de la dumneata.

— Nu e la mine! a râs el stânjenit. Şi chiar dacă ar fi…

— Dacă ar fi mi l-ai spune – o, da, din omenie. Dar te cred. Înțeleg – înțeleg!

Am continuat, conștient, odată cu această răsturnare de situație, de marea mea deziluzie, de interpretarea falsă pe care o dădusem atitudinii bietului om. Ceea ce înțelegeam, deși n-o puteam spune, era că soția lui nu-l considerase demn de a fi luminat. Mi s-a părut ciudat din partea unei femei care îl considerase demn să-i fie bărbat. În cele din urmă mi-am explicat asta gândindu-mă că în nici un caz nu l-ar fi putut lua de bărbat pentru agerimea minții lui. Se măritase cu el pentru altceva.

El era într-o oarecare măsură lămurit acum, dar și mai uluit, și mai tulburat: a făcut o pauză ca să compare povestea mea cu amintirile lui grăbite. Ca rezultat al acestei meditații, a spus imediat, mai degrabă fără vlagă:

— Este prima dată când aud de lucrul la care faci aluzie. Cred că te înșeli socotind că doamna Drayton Deane ar fi știut vreun secret pe care să nu-l mărturisească, ba chiar de nemărturisit, despre Hugh Vereker. Cu siguranță că și-ar fi dorit – dacă acest lucru ar fi fost relevant pentru înțelegerea operei lui – să fie folosit.

— A fost folosit. L-a folosit chiar ea. Mi-a spus cu gura ei că „trăia“ din asta.

Nici nu terminasem bine de vorbit că mi-am regretat cuvintele; a pălit atât de tare, încât m-am simțit ca și când l-aș fi lovit.

— A, „trăia“…! a murmurat, întorcându-se o clipă cu spatele la mine.

Remușcarea mea era reală; i-am pus o mână pe umăr.

— Te rog să mă ierți – am făcut o greșeală. Nu știi ce credeam eu că știi. Ai fi putut, dacă aș fi avut dreptate, să-mi faci un serviciu; și am avut motivele mele să presupun că ai fi în situația să mi-l faci.

— Motivele dumitale? a întrebat el. Care au fost motivele dumitale?

M-am uitat bine la el; am ezitat; am cumpănit.

— Vino și așază-te aici, lângă mine, și o să-ți spun.

L-am tras către o canapea, am mai aprins un trabuc și, începând cu povestea descinderii unice a lui Vereker din înalt, i-am relatat extraordinara înlănțuire de accidente care, în ciuda scânteierii inițiale, mă ținuseră în întuneric până în acel moment. I-am spus, într-un cuvânt, tot ce am scris aici. M-a ascultat cu o atenție crescândă și mi-am dat seama, spre surprinderea mea, după exclamațiile lui, după întrebările lui, că până la urmă nu ar fi fost nedemn de încrederea soției sale. Revelația atât de brutală a lipsei ei de încredere avea acum un efect tulburător asupra lui; dar vedeam cum șocul imediat pierea în pulsații din ce în ce mai slabe, apoi revenea în

valuri de mirare și curiozitate – valuri ce promiteau, puteam să-mi dau seama perfect, să se spargă în cele din urmă cu furia celor mai năvalnice torente ale mele. Aș putea spune că nici astăzi nu e ușor să alegi între noi doi, ca victime ale dorinței neostoite. Starea bietului om e aproape o consolare pentru mine; sunt momente când simt chiar că este o răzbunare.

Table of Contents